

«РОССИЯНЫҢ САЛЫМ-ЧОЛУ – БИСТИҢ ХОЛУВУСТА»

В.В. Путинни деткээн митингиден
фоторепортаж

Тываларның тос-тостуң соогу
ир соок хүн турбуже, хоо-
ның автобус доктаар чер-
инде «кижи бажы кизирт».
шрут «Газельдери» кээр-ле,
иынаар сыңар аргажок, пасса-
лер долу.
Сүбедей спорт комплекзинге
ер «Россияның салым-чолу —
тин холувуста» деп митингиге
жир дээш, автобустарже сы-
чадал, озалдаарының кырында
идеп тур мен. Бо хөй чон база
ар баар деп турары ол ирги бе
шала бүзүрексевейн тур мен
н. Арай деп тургаш, келген 1
деп каан «Газельче» кирип
дим. Ам-на бүзүредим, пасса-
лер шупту — кижилер бүзү
бедейге» чедер мен» дээр
ду. Аравыста кымнарны чок
р: аңгы-аңгы аймак-сөөк
яктар, студентилер, улгады
ген назылыг кижилер. Соталыг
фоннары-биле чугаалашкан
илерниң чугаазы бир аайлаш-
«Сүбедейже чоокшулап ор
ийе, ам дораан чеде бээр
», «Чыскаалып тур силер бе,
рбас, озалдаас мен», «Чет-
четтим, ам дораан».
Бо-ла болгай, каас-чараш «Сү-
ей» спорт комплекзи. Эмге-
кижи сыңмарлажып келген
бустан дүшкеш, ам-на хостуг
ар бодааным кайда чүвөл,
откомплектин даштында база
машина-балгат эндерик, кижилер
даа кымыскактар-ла!
Хөйүнүң чалгы-биле ала-чай-
у улуг залче чылбыртып кирип
дим. Янзы-бүрү өңнүг шарлар,

плакаттар, лозунг бижикир туткан
омак-сергек, өөрүшкү арын-шыра-
йында чайынналган кижилерниң
хөйүн! Республиканың кожуун
бүрүзүндөн бөлүк төлээлер чыс-
каалыпкан турлар. Чалгаан чоннуң
аразында Россия Федерациязының
Президентизи Анатолий Медведев-
тиң, Россия Федерациязының Ча-
зааның Даргазы Владимир Пу-
тинниң, Россияның Маадыры
Сергей Шойгунун база Тыва
Республиканың Чазааның Даргазы
Шолбан Кара-оолдун портреттери
онзаланып, кайы ырактан көстүп
тур. Хөгжүм үнү чаңгыланып, улам
байыр шинчи кирип тур.
Залдың соңгу талазында сце-
нада башкарыкчылар: ТР-ниң Ча-
зааның Даргазының чөвүлекчизи
Орлан Дамба-Хуурак биле Тыва-
ның күрүнө университединиң рек-
торунун орадакчызы Елена Сто-
роженко олар В.В. Путинни дет-
кээн митингиниң ажиттынганын
чарлап, чыылганнарга байыр чеди-
рип, улус-чонну хей-аът кирип
турлар.
— Чаңгыс чер-чурттууларывыс,
бөгүн Россияга бистиң детким-
чевис, бистиң быжыг демивис
чугула-херек. Чамдык кижилер
бистиң амыдыралывыста болуп
турар эки чүүлдерни анаа-ла
болур-чогуур чүүл кылдыр хүлээп
турар, эки чүүлдерге кижилер дораан
чаңгыгып каар, а ол бүгүнү канчал,
кандыг күженишкенин ачы-
зында чедип алганы утундуруп
каар ийик чоп. Ынчангаш бөгүн
болгаш моон соңгаар-даа чуртувус
бурунгаар хөгжүп, чоннуң амыды-

рал-чуртталгазы улам экижизин
деп бодаар болзувусса, ол эки
эгелээшкенин эгелээн кижилер
кымыл дээрзин утпайн, ону улам
деткиир ужурулг бис. Чоокта чаа-
ла бистиң чуртувус буураарының
кырынга турган болгай. Ам бөгүн
күштүг болгаш турум, бүгү деле-
гейниң хүндүлөп көрүп турары
чуртта чурттап тур бис. 90 чылдар-
ның хоозуралы, садыгларның
куруг баартыктары утундурган,
акша-шалың, пенсия, пособие айда,
чылда саадаар чорук шагда төөгү
болуп арткан. Бөгүн чуртувуста
тудуг-суур шапкынчаан, оруктар
септеттинип турар, регионнар амгы
шагның медицина дериг-херексел-
дери-биле хандыртылган, көдээ
школачылар Интернет-биле хостуг
харылзажып турар апарган. Ада-
чуртка бараан болуру — база
катал улуг хүндүткелде. Чаа ста-
дионнар болгаш спорт комплек-
тери, Ада-чурттуң Улуг дайынының
киржикчилеринге чурттаар чаа
оран-сава туттунуп, амгы шагның
фермалары, көдээ ажил-агыйның
продукциязын болбаазырадыр
цехтер — бо бүгү херек кырында
амыдыралда боттанып турар чүүл-
дер-дир. Бөгүндө дег улуг детким-
чени бистиң республикавыс кажан-
даа ап чорбаан. Бөгүнгү чедиш-
киннеривисти оскунар эргевис чок.
Бөгүн Россияның болгаш Тываның
салым-чолу бистиң деткимчевистен
кол хамааржыр. Аксы чаагай, хөй
чугаалыг чулчурукчу политиктерге
алыспас бис, чуртту үймээниниң
зэргижинче ээлдирбес бис. Рос-
сияны янзы-бүрү шенелделер шөлү

болдуртпас бис. Эрге-чагыргаже
чүткээн кезек бөлүк кижилерге
чоннуң адын тудуп, эрге-чагырга
элээрин болдурбас бис. Турум,
быжыг болгаш чечектелишкенин
бир дем-биле деткиир бис. Бистер
күштүг, хөй национал Россия дээш
бис. Бистер быжыг хөгжүлдө дээш
бис! Россияның салым-чолу —
бистиң холувуста!
Башкарыкчыларның орус, тыва
дылдарга чаңгыланган бо сөсте-
риниң соонда, митингиниң киржик-
чилери дааш-шимээнин ураалап
тур. Мурнуку одуругда Тываның
ат-алдарлыг, хүндүлүг кижилери,
Кызыл хоорайның хүндүлүг хамаа-
тылары аттың эдилекчилери, күш-
ажылдың хоочуннары аныяктар-
биле деңге ураалап, адыштарын
изиг-изиг часкап орлар.
Хоочуннарның өмүнээзинден
сөс алыры-биле сценаже **Чимит-
Доржу Байырович ОНДАРНЫ**
башкарыкчылар чалапты.
— Эки хүннүң мендизи-биле,
эргим чонум! Өршээ хайыракан,
кижилерниң хөйү кайгамчык чүве-
дир, але, бо хире улуг залга сыңыш-
пайн турар аан. Мен бо эртен
Сүбедейге кирип келгеш, азып
турдум, кайыын кирген, үнгенимни
тыппайн барган болдур мен ийин
(**Каттырды. Чыылганнар адыш
часкап, чаптап, өөрүп орлар**).
Шуптунарга изиг байыр чеди-
рип тур мен. Ылаңгыя кады ажил-
дап чораан эш-өөрлеримге —
хоочуннарга ам-даа амыдыралчы
туружун салбайн, идепкейли-биле
мурнуку одуругда чоруп турары-
га чоргаарланып тур мен. Чуртувус
хоозуралдың аспаанга алзып,
фабрика, заводтар хагдынып,

колхоз, совхозтар дүжүп турган
нарын, берге үелерни чурттап
эрттивис. Хөгжүлдө-сайзыралче
орукту изеп, демократияны тургу-
зуп, быжыктырган эрес-дидим,
мерген угаанныг баштыңнарывыс
Б.Н. Ельцинниң, В.В. Путинниң
эгелээшкенин деткиилиңер.
Бистиң иинтилелдин быжыг дөзү
бир демниң чоруувус ол, эргим
өңнүктөр. Россияның болгаш Тыва-
ның күчү-күжү делгереп турзун!
Улуг Россия делгерезин! Хөй на-
ционал Тыва чуртувус делгерезин!
«Мөген-Бүрен» күрүнениң
унитарлыг бүдүрүлгезин хөй чыл-
дарда директорлап келген, амгы
үеде Тываның Хөй-ниити пала-
тазының болгаш Тываның Херээ-
женнер эвилелиниң кежигүнү
**Өшкү-Саар Аракчаевна ООР-
ЖАК:**
— Хүндүлүг чонум. Мөңгүн-
Тайганың малчынарын —сарлык-
чыларын, чылгычыларын болгаш
эмчилерин, башкыларын, бүгү
чурттакчыларын төлээлеп чедип
келдивис. Мен көдээ ажил-агый
адырында 40 ажыг чыл дургузунда
ажылдап келдим. Акша-төгерики
үнемес, берге үелерни чурттап эр-
тивис. Мөңгүн-Тайганың чону кайы-
даа үелерде амыдыралын черле
салбаан, мал-маганындан халбак-
танып келгеннер. Бөгүн-даа күрү-
нениң мал-маганын хоратпаан, өс-
түрүп чор бис. Сөөлгү беш чылда
көдээ ажил-агый республикада
дыка-ла улуг сайзыралды алган.
Ырак-узак Мөңгүн-Тайгада бистер
алгы-кешти эттээш, национал идик-
хевивисти бүдүрүп турар апар-
дывыс.
(**Уланчызы 2-ги арында**).

«РОССИЯНЫҢ САЛЫМ-ЧОЛУ – БИСТИҢ ХОЛУВУСТА»

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Тыва чаңчылдарыбыс ыдык-тыбы-биле сагып чор бис. Шажын-чүдүлгевис эглип, хүрээлер ко-жууннарыбыс хөйү-биле тутунуп турар апарган. Маңаа Устүү-Хүрээни адаарга-ла, четчир. Бо бүгү Россияны, Тываның Чазааның ачызы-дыр. Бис Россияны, Путинни деткир бис. Чүгө? Тыва черниң довураан баскан, тыва малчын-нарның аал-коданынга кирген, национал хөөмөй-сыгыдывысты таалап дыңнаан эртем-билиг, эр угааның даргавыс Путинни канчал деткир бис. Тываже демир-орукту кирир улуг үлө-херекти ол эгеледи. Мал чок кижилерге малды садып берип, малчыннарга тудуг-суурну, кыштагларда бажың-балгатты тудуп эгелей бердивис. Ол хире биске дузалап турда, Владимир Владимирович Путинни деткир бис, кымны деткир бис.

Чаа-Хөл кожуундан малчын Дукар-оол МАСКЫР-ООЛ:

— Россияның хөгжүлдө-сайзыралы дээш Владимир Владимирович Путинниң эгелээшкннерин деткир-биле бо митингге ыяап-

ла киржир дээш, ырак-узакта аал-коданымы каапкаш, чедип келдим. Кайгамчык кижизиг кижичорду дээрзин чонумга дорту-биле чугаалаар дээш чедип келдим. Бөдүүн кижиниң сагыш-сеткилин, дүвүрелин сөс чокка-ла билер, чугаалажырга, онза кижичорду. Кижини аажок хүндүлээр, биче сеткилдиг. Россияның болгаш бистиң республикавыстың келир үези дээш даргавыс Путинни бир үн-биле деткиринче силер бүгүдени кыйгырып тур мен — дээш, ол Владимир Владимирович Путинниң белекке берген аңчы бижээн, ооң оглунга белекке берген шагын көргүзүргө, зал долу чон алгы-кышкы, шимээн-дааштыг өөрүп, адыш часкап тур (1-ги арында чурукта).

Сценаже Тываның Улустун эмчизи Людмила ЗУДИЛОВА үнүп келди:

— Кадык камгалалыңга ажилдап келгеним 40 чылдарның дургузунда чүнү көрбедим дээр. «Экономика экономнуг болур ужурлуг» деп кыйгырыг чүгө че-

дирген деп бодаар силер, балыг-лар шарып турган бинтилеривисти октавайн, чуп-чуп, илиир-биле базып, кургадып алгаш, ажыг-лаарын негеп турду. Эм-таң чок, акша-төгөрик чок, аарыг кижилерни улусчу арга-биле эмнелер деп негеп турду. 1990 чылдарда чурт буурап дүжүп, мурнувуста чүү манап турары билдинмес турду. Ажы-төл, уйнуктар дээш ынчан дыка-ла коргуп турдум. Ажыл чок кижилерниң саны хүнден хүнге көвүдөп, холун сунуп алган диленип турар кижилер эңдерилген турду. 1998 чылда коргунчуг дефолд чурттуң амы-тынын үзөр часты. Мындыг яды-түрөңгү, аштаңгы байдалда Путин чуртту башкарап улуг үлө-херекти аңаа хүлээди, бүзүрээр, чалданмады. Ол аар чүктү экинче чүктээш, эчизинге чедирди. 10 чыл эрткен. Ажы-төлдө-деривис, уйнуктарыбыс дээш саргып чораан сеткил-сагыжывыс оожургалды алган. Кайгамчык улуг ажилды Путин кылды. Россияны салым-чолун чүглө Путинге

бүзүрөп тур бис. Чүглө ооң-биле бурунгаар базарыңга белең бис.

Аныяктарның өмүнээзинден аныяктар шимчээшкннерин киржикчизи Сылдыс КАЛИН-ДУУ сөс алды:

— 4-5 чыл бурунгаар бо Сүбө-дей залы безин турган эвес, сактып көрээлинер даан. Хоорайывыска бассейн-даа, супер-музей-даа турбаан ийик чоп. Бо бүгү дээр, бистерге, аныяктарга, чээли-дир. Бистер ол эки эгелээшкннерни уламчылап, чуртувусту улам хөг-жүдөр ужурлуг бис. Ындыг турбу-же бистиң чамдыктарыбыс социал четкилерде оруп берген, «Дом-2»-ни көөрүңгө өй. Аныяктар, беш дугаар точкавысты көдүрүп, теле-визорлардан адырып, Интернет четкизинден уштунуп, Россияны, Тываның келир үези дээш билги-, күжүвүстү берип ажилдаалыңар. Ол дээш соонда ажы-төлүвүс бистерге, четтиргенин илередир. Чүгө дизе Россияның бөгүңгү салым-чолу бистиң холувуста болгай! Россия дээш, Путин дээш ура!

«Ура, ура, ура!» дээ чыылган чоннуң ортузунда чалгыды. «Россия! дээс сөстөр база катап ча берди.

Сценага көрүкчүлөр билбези, танывазы аныяк чаяанның оолдар, кыст кады алдарлыг артистер шоорлап, танчылап, хө бараан болуп турлар. Деткимче митингилери ба-гаан-Арыг, Чадаана, Ак-хоорайларда база болуп турарлар, митингиниң чилери адыш часкап өө-Чонувус сөглээн сөзүңгө дээрзинге бүзүрелим улам ди. Боттарынга бүзүрелди тагы хүнге бүзүрелдиг че-көргөш, чоргаарал кижин кил-сагыжын өөрүшкү-би-гаар бүргөп келир-дир. келир сонгулдалар ол бу-амыдыралга ылап бад дээрзинге чигинмес мен.

Светлана БА

Чингис СААЯНЫҢ ты-ган чуруктары.

Онза байдалдар яамызы

СЕРГЕЙ ШОЙГУНУҢ ДААЛГАЗЫ-БИЛЕ

Февраль 2-де Россия Федерациязының Онза байдалдар яамызының Тыва Республикада баштаар эргелелиниң кризис байдалдарын башкарап төвүңгө Саян-Алтай дагыл черлерниң регионнарынга онза байдалдарга хамаарыштыр оперативтиг хемчеглер алыр база сейсмологтук хайгааралдар чорудар четкилерни сайзырадыр регионнар аразыңга Төптү (Төп) тургузарының дугайында хурал болуп эрткен.

Ону ТР-ниң Чазааның Дарга-зының бирги оралакчызының хүлээлгелерин күүседип турар Виталий Бартына-Сады база Россияны ОВБ-ның хамааты камгалалының департаментизинин директору, генерал-майор Сергей Диденко удуртуп эрттирген. Москва болгаш Красноярск хоорайдан келген РФ-тиң ОВБ-ның ажилдакчылары хуралга хөйү-биле киришкен. Сергей Диденконун чугаалап турары-биле алырга сөөлгү үеде Саян-Алтайның дагыл черлеринде сейсмологтук байдал өскерлип, нарыдап турар, а 2011 чылдың декабрь төнчүзүнде Тывага күштүг чер шимчээшкни болган. Ону барымдаалап, Кызыл хоорайга тускай Төптү ажыдар деп даалганы РФ-тиң ОВБ-ның сайыды Сергей Шойгу берген турган. Ынчангаш Россияны Онза байдалдар яамы-зының ажилчын бөлүү-биле Тыва Республиканың Чазааның кады

ажылдажылгазының түңнелинде база хуралдың киржикчилеринин саналдарын дыңнаан соонда, чо-гуур шийтирлер хүлээп алдыган.

Россия Федерациязының Онза байдалдар яамызынга дараазында чүүлдерни өөренип көөр: Россия Федерациязының Онза байдалдар яамызының Тыва Республикада эргелелиниң кризис байдалдарын башкарап төвүңгө информатив-удуртулга сегментизин тургузар; Төптүн оран-савазын тудар тала-зы-биле акшаландырышкынны 100 млн. рубль чедир өстүрер; онза байдалдың түңнелинде ко-раан чурттакчы чонну түр када таарыштыр тургузар мобильдиг пунктуу үе-шаанда эккеп, чада тудар база онза байдал болган девискээрге камгалал ажилдарын чорудар Тывада бөлүктүн ажил-дакчыларының санын 80 чедир өстүрер; Төптү тургустунарының эге-чадазында Россия Федерация-

Виталий Бартына-Сады биле Сергей Диденко.

зының Онза байдалдар яамызының Тыва Республикада баштаар эргелелинге 6 «КамАЗ» маркалыг автомашиналарны дагып, чоорту 24 «КамАЗ» маркалыг автомашиналарны ТР-ниң Чазаанга Төптүң ажил-чорудулгазынга ажыглаары-биле чорудуп бээр; 2 «КамАЗ» маркалыг харылзаа болгаш удур-туп-башкарап системалар-биле дериттинген автомашиналарны Россия Федерациязының Онза бай-далдар яамызының Тыва Респуб-ликада эргелелинге дуjaar; тус-кай чүк чүдүрер 4 автомаши-наларны чорудар; дүрген тудуптар конструкциялардан бүткен одаар

боксту болгаш Төптүң өңчү-хөрең-гизин шыгжаар складты тудар; сейсмологтук болушкун үезинде өртчүлөрдүн болгаш камгалакчы-ларның ажилын экижидер талазы-биле 2015 чылда өөредилге-тре-нировка полигонун тудуп эгелээр; Төптүң тургустунарының эге чада-зында ооң өңчүзү кылдыр 2011 чылдың декабрьда камгалал төвүндөн алган 400 кижиге бээр мобильдиг лагерни оларга дамчы-дар болгаш аңаа 1600 кижиге чурт-таар аргаларны тургузуп, немей өңчү садар (Алтай, Красноярск крайларга, Кемерово облазынга, Алтай, Хакасия, Бурятия респуб-

ликаларга 400 кижиге кир-бильдиг лагерлерни тур-баш удур көөр); Россия Фе-дерациязының Онза байдалдар-зының Тыва Республикада-линиң кризис байдалдары-карап төвүңгө ажилдакчылы-санын 41 чедир өстүрер; хоорайның камгалалының 1-биле ажилдаар 43 кижиде густунган тускай бөлүктү ту-Моол биле Россия Феде-рацияның аразында сейсмолог-луушкуннар талазы-биле хай-дугайында медээлер солч-дугайында айтырыгны ту-дээш, оон-даа өске.

Төптүң тудуун эгелээр ч-вискээринге хамаарыштыр-ментилерни 2012 чылдың Ф-15-ке чедир белеткеп кылга-тунар Төптүң оран-савазы-публиканың бюджетинден-ландырышкын дузазы-би-женер-техниктиг хандырыл-килеринге кожарының арга-көөр деп Тыва Республиканы-заанга сүмелзээн.

Хуралдың протоколун Россия Федерациязының Онза бай-далдар яамызының сайыды Сергей Шойгу отчеттап таныштырган-да Төптүң тургустунарының-йында айтырыг долузу-биле-пирлеттинер ужурлуг.

Азияна ТАУ белет-Чингис СААЯНЫҢ ты-ган чуруктары.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЛАРЫ

«Чаш уругга ай санында алыр пособиени тыпсып бээриниң болгаш төлөп бээриниң чурумунуң дугайында» Тыва Республиканың хоойлузунуң 5 чүүлүгө өскерилге кириер дугайында

Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) 2012 чылдың январь 25-те хүлээп алган

1 чүүл

2004 чылдың декабрь 29-та № 1049 УХ-1 «Чаш уругга ай санында алыр пособиени тыпсып бээриниң болгаш төлөп бээриниң чурумунуң дугайында» Тыва Республиканың хоойлузунуң ("Тувинская правда", 2004 чылдың декабрь 31-де; 2007 чылдың июнь 5-де; 2008 чылдың декабрь 31-де; 2010 чылдың январь 14-те; 2011 чылдың январь 18-те, апрель 5-те; "Шын", 2004 чылдың декабрь 31-де; 2007 чылдың июнь 5-де; 2009 чылдың январь 20-де; 2010 чылдың январь 19-та, декабрь 28-те; 2011 чылдың январь 2-де) 5-ки чүүлүнүң бирги абзазынга

"108 рубль хемчээлге" деп сөстөрни "115 рубль хемчээлге" деп сөстөр-биле солуп, өскерилгени кириер.

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур болгаш 2012 чылдың январь 1-ден эгелеп тыптып келген хоойлу-дүрүм хамаарылгаларына хамаарыштыр ажылгаттынар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 30

№ 1162 ДХ-1.

Тыва Республиканың «Ветеринария дугайында» хоойлузунга өскерилгелер кириериниң дугайында

Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) 2012 чылдың январь 25-те хүлээп алган

1 чүүл

2004 чылдың декабрь 29-та № 1095 УХ-1 «Ветеринария дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга ("Тувинская правда", 2005 чылдың март 25-те, июль 14-те; 2007 чылдың июнь 5-те, июль 16-да; 2008 чылдың август 21-де; 2009 чылдың май 16-да, август 1-де; 2011 чылдың май 19-та; "Шын", 2005 чылдың июль 12-де; 2007 чылдың июнь 9-та; 2008 чылдың сентябрь 2-де; 2009 чылдың май 9-та, август 11-де; 2011 чылдың май 19-та) дараазында өскерилгелерни кириер:

1) 1-ги чүүлдүң ийги кезээниң дөрткү абзазын күжүн чидирген деп санаар;

2) 7-ги чүүлдү дараазында эдилге-биле бижиер:

"7 чүүл. Күрүнениң ветеринария хайгааралы

Күрүнениң ветеринария хайгааралын күүсекчи эрге-чагырганың бүрүн эргелиг федералдыг органнарының болгаш Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының Россия Федерациязының бүгү-делегей керээлери-биле, "Ветеринария дугайында" Федералдыг хоойлу-биле, өске-даа федералдыг хоойлулар-биле дүүштүр доктааткан болгаш Россия Федерациязының өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм акты-

лары-биле, бо Хоойлу-биле, ветеринария талазы-биле Тыва Республиканың хоойлулары-биле болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актылары-биле оларга дүүштүр хүлээп ал турар негелделерни күрүнэ эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, а олышкаш юридиктиг эргелиг черлерниң, оларның удуртукчуларының болгаш өске-даа албан-дужаалдыг кижилерниң, хуу сайгарлыкчыларның, оларның бүрүн эргелиг төлээлериниң болгаш хамаатыларның хажыдарын баш бурунгаар болдурбазынче, тыварынче болгаш чайладырынче угландырган, айыттыг кижилерниң хыналдалар организастаары болгаш чорудары-биле, илереттинген хажыдышыкыннарны доктаадыр болгаш (азы) уржуктарын чайладыр талазы-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле көрдүнген хемчеглерни хүлээп алыр арга-биле, ажил-чорудулгазы болгаш айыттыг бүрүн эргелиг күрүнэ органнарының ветеринария талазы-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазының негелделерин күүседирин доктаамал хайгаараар, анализтээр болгаш күрүнэ эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, юридиктиг эргелиг черлерниң, хуу сайгарлыкчыларның болгаш хамаатыларның бодунуң ажил-чорудулгазын боттандырып турда, ветеринария талазы-биле Россия Федерациязының хоойлужудулгазының негелделерин күүседириниң байдалын баш бурунгаар медээлээр талазы-биле ажил-чорудулгазы деп билер.

Күрүнениң ветеринария хайгааралын күүсекчи эрге-чагырганың төлээлеттирген федералдыг органы (федералдыг күрүнениң ветеринария хайгааралы) болгаш Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органы (регионда күрүнениң ветеринария хайгааралы)

(моон ыңай - күрүнениң ветеринария хайгааралының органы) оларның компетенциязынга дүүштүр Россия Федерациязының Чазаның болгаш Тыва Республиканың Чазаның тургусканы чурум езугаар боттандыраар.

Күрүнениң ветеринария хайгааралын боттандыраары-биле, юридиктиг эргелиг черлерниң, хуу сайгарлыкчыларның хыналдаларын организастаары-биле болгаш чорудары-биле холбашкан хамаарылгаларга хамаарыштыр 2008 чылдың декабрь 26-да № 294-ФХ "Юридиктиг эргелиг черлерниң болгаш хуу сайгарлыкчыларның күрүнэ контролюн (хайгааралын) база муниципалдыг контролюн боттандырып турда, эргелерин камгалаарының дугайында" Федералдыг хоойлунуң дүрүмнерин ажылгаар."

3) 11-ги чүүлдү:

а) адын дараазында эдилге-биле бижиер:

"11 чүүл. Күрүнениң ветеринария хайгааралының органнарының албан-дужаалдыг кижилериниң эргелери"

б) бирги кезектин бирги абзазын дараазында эдилге-биле бижиер:

"Күрүнениң ветеринария инспекторлары болуп турар күрүнениң ветеринария хайгааралының органнарының албан-дужаалдыг кижилери, Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле доктааткан чурум езугаар дараазында эргелерлиг болур:"

4) 15-ки чүүлдүң ийги кезээн күжүн чидирген деп санаар.

2 чүүл

Бо Хоойлу ону албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 30

№ 1164 ДХ-1.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

Тыва Республиканың алдарлыг юризи» хүндүлүг атты Б.Д.

Ондарга тыпсырының дугайында

Хоойлу-дүрүм чогаадыр ажил-чорудулга ачы-хавыязы болгаш бедик мергелдин, Тыва Республиканың референдумун олгаш Тыва Республиканың Дээди Хуралының — парламентизиниң депутаттарының, Россия Федерациязының Федералдыг уралының Күрүнэ Думазының алдыгы чыгышының депутаттарының соңгулдаларына елеткел ажилдарын чорударына база ону эттиреринге идепкейлиг хамааты туружу ээш «Тыва Республиканың алдарлыг юризи» хүндүлүг атты Тыва Республиканың онгулда комиссиязының даргазы **Болат-ол Догбутович Ондарга** тыпсыр.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 23

№ 11

Тыва Республиканың культура ажилдакчыларын

шаңнаарының дугайында

Культура болгаш уран чүүл адырынга ачы-хавыязы дээш «Тыва Республиканың культуразының алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты "Орус культура төвү" муниципалдыг автономнуг албан чериниң директору **Алена Николаевна Лапшакова** тыпсыр.

Аныяк салгалдың эстетиктиг кижизидилзиниң херээнге хөй чылдарда ак сеткилдиг кылы дээш **Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Хүндүлел бижи-биле** кызыл хоорайның уругларның немелде эредилгезиниң "Уругларның Надя Рушева" Туг уран чүүл школазы" муниципалдыг эредилге албан чериниң директору **Алена Федоровна Семеновна** шаңнаар.

Культураның болгаш уран чүүлдүң аныяк специалистерин белеткээр херекке чедиштинер дээш **Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Хүндүлел бижи-биле** күрүнениң ортумак профессионал өөредилгениң "Кызылдың А.Б. Чыргал-оол аттыг" эредилге албан чериниң башкызы **Сайлык-аа Балчыровна Ондарны** шаңнаар.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 27

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Хүндүлел бижи-биле Д.Ц. Бутуханованы

шаңнаарының дугайында

Тыва Республикага мергелжилдик кадрларны белеткээр херекке салышкыны дээш **Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Хүндүлел бижи-биле** күрүнениң федералдыг дээди профессионал өөредилгезиниң "Бурятияның В.Р.Филиппов аттыг күрүнениң көдээ ажил-агый академиязы" бюджет өөредилге албан чериниң "Бухгалтерия учеду болгаш аудит" кафедрасының доцентизи **Дарима Цырендашиевна Бутуханованы** шаңнаар.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 28

«Тыва Республиканың кадык камгалалының алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты А.Г. Смирновка тыпсырының дугайында

Кадык камгалал адырынга ачы-хавыязы болгаш хөй чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш «Тыва Республиканың кадык камгалалының алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты кадык камгалалының "Республиканың №1 эмнелгези" күрүнэ албан чериниң отоларингология салбырының эргелекчизи **Александр Георгиевич Смирновка** тыпсыр.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 29

«Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты Л.В. Ондарга тыпсырының дугайында

Улуг-Хем кожуунунуң социал-экономиктиг хөгжүлдесинге ачы-хавыязы болгаш хөй чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш «Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты Тыва Республиканың Улуг-Хем кожуунунуң Төлээлекчилер хуралының секретары **Любовь Васильевна Ондарга** тыпсыр.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 308

Тыва Республиканың Ордени-биле Ыдыктыг XIV Далай-Ламаны (Нгаванг Йеше Тензин

Гьяцо) шаңнаарының дугайында

Шажын-чүдүлгениң (буддизмниң) катап тургустунуп, сайзыраарына болгаш культураның үнелиг чүүлдерин, чаагай чаңчылдарын хөгжүдеринге онзагай улуг салышкыны дээш **Тыва Республиканың Ордени-биле Ыдыктыг XIV Далай-Ламаны (Нгаванг Йеше Тензин Гьяцо)** шаңнаар.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 31

Тыва Республиканың Ордени-биле Москваның болгаш Бүгү-

Русьтуң Патриарыгы Кириллди (В.М. Гундяевти) шаңнаарының дугайында

Нациялар аразында чөпшээржилгени быжылгаарына, шажыннар аразында харылзаа-чугаалажышкыннарны хөгжүдеринге, бедик сагыш-сеткилдиг болур, культураларны үнелээр чорукка кижизидер херекке хууда онзагай улуг салышкыны дээш **Тыва Республиканың Ордени-биле Москваның болгаш Бүгү-Русьтуң Патриарыгы Кириллди (В.М.Гундяевти)** шаңнаар.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 32

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының болгаш ооң дугайында Дүрүмнүң дугайында

2003 чылдың декабрь 31-де Тыва Республиканың "Тыва Республикада дылдар дугайында" №462 УХ-1 хоойлузунуң 10 чүүлүнүң 3 кезээнге дүүштүр, а ол ышкаш Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының хандыраар сорулга-биле **доктаадырым болза:**

1. Дараазында чүүлдерни бадылаар:
-Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының составын;

-Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының дугайында дүрүмнү.

2. 2003 чылдың декабрь 31-де Тыва Республиканың "Тыва Республикада дылдар дугайында" №462 УХ-1 хоойлузунуң негел турары тыва дылдың нитилел-политиктиг, социал-культурлуг хүлээлгелерин, хамыктың мурнунда терминнерниң чурумун болгаш литературлуг тыва дылдың нормаларын сагыры улам ыңай сайзырадыры-биле холбашкан хүн бүрүнүң болгаш перспективтиг сорулгаларын күүседиринче кичээнгеи угландыраары Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязынга саналдаар.

3. Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының ажил-чорудулгазының хандырылганы Тыва Республиканың Чазаның чанында Тываның Гуманитар-

лыг шинчилелдер институтунга хүлээдир.

4. Тыва Республиканың Өөредилге болгаш эртем яамызы Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязының ажилын доктаамал чырыдар, ооң ажил-чорудулгазынга идиг бээр, литературлуг тыва дылдың нормативтиг үндесиннерин сагырының талазы-биле дээштиг ажилды чорудар.

5. Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының удуртукчулары парлагада, суд ажил-чорудулгазында, кадык камгалал, өөредилге болгаш эртем, культура, саң-хөө ажил-агый болгаш сайгарлыкчы ажил-чорудулга адырларында, республика хоойлужудулгазында хөйү-биле ажылгаттынып турар термин-сөстөрни бадылаар кылдыр Тыва Республиканың Чазаның чанында Терминология комиссиязынче кириерин хандыраар.

6. Бодунуң эрге-хоойлу актыларын бо Чарлыкка дүүштүр эде кылырын Тыва Республиканың Чазанга саналдаар.

7. Бо Чарлык ону албан-езузу-биле парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

2012 чылдың январь 27

№ 26

(Улаңчызы 5-ки арында).

Хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкарып турар организацияларның болгаш хамаатыла кичээнгейинге!

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛЫ

Хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар организацияларның медээлерин ажыдарының стандарттарын бадылаарының дугайында

2010 чылдың сентябрь 23 №731

Россия Федерациязының Чуртталга кодекзинин 161 чүүлүнүн 10 кезээнге үндезилеп, Россия Федерациязының Чазанын доктаадыр болза:

1. Хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар организацияларның медээлерин ажыдарының стандарттарын бадылаар.

2. Бо доктаалдың күштүг болуп кирип турар үезинде хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чо-

рудулганы боттандырып турар организациялар Россия Федерациязының Чуртталга кодекзинин 162 чүүлүнүн дүүштүр хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле чарган керээлеринге үндезилеп, бо доктаалда бадылаан стандартка дүүштүр медээни бо доктаалдың күштүг болуп кирген хүнүнден 2 айның дургузунда чарлап дыйнадыр (парлаар) хүлээлгелиг.

Россия Федерациязының Чазанын Даргазы В. ПУТИН.

Россия Федерациязының Чазанын 2010 чылдың сентябрь 23-те №731 доктаалы-биле бадылаан

Хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар организацияларның медээлерин ажыдарының стандарттары

1. Хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар организацияларның (моон соңгаар тус-туста — эргелеп-башкарылга организациялары, медээлер дээр) ажыдар ужурулг медээлеринин составына, а ол ышкаш чурумунга, ону ажыдарының аргаларына болгаш хуусааларына негелделерни бо документ тодарайдып турар.

2. Эргелеп-башкарылга организациязы дээр Россия Федерациязының Чуртталга кодекзинин 162 чүүлүнүн дүүштүр чарган керээлерге үндезилеп, хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ажил-чорудулганы боттандырып турар, кандыг-даа организас-эрге-хоойлу хевир хамаанчок юридиктиг чер азы хуу сайгарлыкчы болур.

Медээ ажыдары дээр каш-даа кижинин медээлер алыр эргезин (чүге хереглел алыры хамаанчокка) медээни тыварын болгаш алырын магадылап турар чорудулгаларга дүүштүр хандыраы болур.

3. Эргелеп-башкарылга организациялары дараазында медээлерни ажыдар хүлээлгелиглер:

а) эргелеп-башкарылга организациязының дугайында ниити медээни;

б) эргелеп-башкарылга организациязының саң-хөө-ажыл-агый ажил-чорудулгазының кол-кол көргүзүлгелерин (эргелеп-башкарылга керээлерин ындыг организацияның күүседип турарының талазы-биле);

в) хөй квартиралыг бажыңда ниити өңчү-хөреңгини ажаап тежээр болгаш септээр талазы-биле кылдырган ажилдарның (чедирген ачы-дузанын) дугайында медээлерни;

г) хөй квартиралыг бажыңда ниити өңчү-хөреңгини ажаап тежээр болгаш септээр талазы-биле ачы-дуза чедиринин чурумун болгаш негелделерин;

д) хөй квартиралыг бажыңда ниити өңчү-хөреңгини ажаап тежээр болгаш септээр талазы-биле ажилдың (ачы-дузанын) өртээни дугайында медээлерни;

е) коммунал курлавырларның өртектенин (тарифтеринин) дугайында медээлерни.

4. Медээ бээринден ойталаар болза, Россия Федерациязының хоойлужулгаларында доктаадып тургусканын езугаар суд чуруму-биле шийтирлээр.

5. Эргелеп-башкарылга организациялары медээни дараазында аргалар-биле ажыдар:

а) эргелеп-башкарылга организациязының информация-телекоммуникация четкизи Интернетте (моон соңгаар — Интернет четкизи дээр) албан-езуунун сайтына азы Россия Федерациязының субъектинин күрүнө эрге-чагыргазының дээди күүсекчи органының тодаратканы Россия Федерациязының субъектинин күүсекчи эрге-чагырга органының Интернет четкизинде албан-езуунун сайтына азы эргелеп-башкарылга организациязының девискээринде бодунун ажил-чорудулгазын боттандырып турары тус чер бот-башкарылга органының Интернет четкизинде албан-езуунун сайтына парлаары-биле;

б) тус чер бот-башкарылга органнын

актыларын парлап турар болгаш эргелеп-башкарылга организациязының бодунун ажил-чорудулгазын боттандырып турары девискээрге тарадып турар массалыг информацияның албан-езуунун парлапга чепсектеринге (моон соңгаар — албан-езуунун парлапга үндүрүлгелери дээр) парлаары-биле;

в) эргелеп-башкарылга организациязының оран-савазында медээлер стендилеринге (тургузугларга) азыры-биле;

г) бижимел азы электроннуг хевирге кирген айтырылганы барымдаалап, медээлерни бээр-биле.

6. Медээлерни эргелеп-башкарылга организациязы бо документинин 5 пунктузунун "а" иштики пунктузунда айыттырган сайттарын аразындан оң шилип алганы Интернет четкизинде сайтыга кирир. Бо таварылгада медээ 5 чыл дургузунда ажык болур.

Хереглелчилеринин хөй квартиралыг бажыңда оран-саваларның ээлери (хөлезилекчилери) болуп турар хамаатыларның болгаш организацияларның (моон соңгаар — хереглелки дээр) негелдезин езугаар Интернет четкизинде медээни парлаан албан-езуунун сайтының адресин эргелеп-башкарылга организациязы дыйнадыр хүлээлгелиг.

Интернет четкизи чок девискээрлерге медээни албан-езуунун парлапга үндүрүлгелеринге долузу-биле парлаарының аргазы-биле, а ол ышкаш бижимел айтырылгаларга үндезилеп медээни бээринин аргазы-биле ажыдар.

7. Интернет четкизинде медээни, а ол ышкаш медээ парлаптырган албан-езуунун парлапга үндүрүлгелеринин аттарының болгаш реквизиттеринин дугайында медээлерни эргелеп-башкарылга организациязының оран-савазында информация стендилеринге (тургузугларга) эргелеп башкарылга организациязы кирир хүлээлгелиг.

8. Эргелеп-башкарылга организациязының дугайында ниити медээлерге дүүштүр дараазында медээлерни ажыдар ужурулг:

а) юридиктиг черинин долу адын, эргелеп-башкарылга организациязының удуртукчузунун фамилиязын, адын болгаш адазының адын, хуу сайгарлыкчының фамилиязын, адын болгаш адазының адын;

б) юридиктиг чер азы хуу сайгарлыкчы кылдыр күрүнө бүрүткелинин дугайында херечилелдин реквизиттерин (күрүненин кол бүрүткел дугаарын, ону тывыскан хүнүн болгаш ону бүрүткээринин дугайында шийтири хүлээп алган органнын адын);

в) эргелеп-башкарылга организациязының эргелеп-башкарылга органының почта адресин, херек кырында турар черинин адресин, харылзажыр телефоннарын, а ол ышкаш Интернет четкизинде албан-езуунун сайтынын (бар болза) болгаш электроннуг почтазынын адресин;

г) эргелеп-башкарылга организациязының ажилдаар шактарын, оон иштинде хамаатыларны хуу айтырыг-биле эргелеп-башкарылга организациязының ажилдакчыларының хүлээп алышканының болгаш диспетчер албанының ажилының шактарын;

д) эргелеп-башкарылга керээлеринге үндезилеп, эргелеп-башкарылга организациязының эргелеп-башкарылганында турар хөй квартиралыг бажыңнарны, ол бажыңнарның адрестерин болгаш оларда оран-саваларның ниити шөлүн айтыпшаан, даңзызын;

е) эргелеп-башкарылга керээлерин эрткен календарыг чылда үскен хөй квартиралыг бажыңнарны, ол бажыңнарның адрестерин болгаш эргелеп-башкарылга керээлерин үскенин чылдагаанын айтыпшаан, даңзызын;

ж) эргелеп-башкарылга организациязының бот-башкарылга организацияларына болгаш (азы) эргелеп-башкарылга организацияларының өске каттыжышкынарның кежигүн болуп турарының дугайында оларның аттарын болгаш адрестерин, Интернет четкизинде албан-езуунун сайтынын айтыпшаан, медээлерни.

9. Эргелеп-башкарылга организациязының саң-хөө ажил-агый ажил-чорудулгазының кол-кол көргүзүлгелеринин дугайында медээлерге дүүштүр дараазында медээлери ажыдар ужурулг:

а) чылдың бухгалтер отчетун, бухгалтер балансынын, оон капсырылганы-биле каттай;

б) хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ачы-дузаны чедиргенин түннелинде алган орулгаларының дугайында медээлерни (орулгаларын болгаш чарыгдалдарын аңгы учеттаанының медээлери-биле);

в) хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкара талазы-биле ачы-дузаны чедиргени-биле холбаштыр үндүрген чарыгдалдарының дугайында медээлерни (орулгаларын болгаш чарыгдалдарын аңгы учеттаанының медээлери-биле).

10. Хөй квартиралыг бажыңның ниити өңчү-хөреңгини ажаап тежээринин болгаш септээринин талазы-биле эргелеп-башкарылга организациязының дорт күүсеткен (чедирген) ажилының дугайында медээлерге дүүштүр дараазында медээлерни ажыдар ужурулг:

а) Россия Федерациязының Чазанын 2006 чылдың август 13-те №491 доктаалы-биле бадылааны хөй квартиралыг бажыңның ниити өңчү-хөреңгини тударының дүрүмнереинде айыттырган ачы-дузанын иштинде хөй квартиралыг бажыңда оран-саванын ээлериин ниити өңчү-хөреңгизинге хамаарыштыр эргелеп-башкарылга организациязының чедирген ачы-дузанын;

б) хөй квартиралыг бажыңны эргелеп-башкара сорулганы чедип алыры-биле холбаштыр эргелеп-башкарылга организациязының чедирип турары ачызы-дузанын, оон иштинде:

хөй квартиралыг бажыңга коммунал курлавырларын чедирерин хандыра талазы-биле эргелеп-башкарылга организациязының чедиргени ачы-дузаны;

хөй квартиралыг бажыңда оран-саваларның ээлериин өмүнээзинден хөй квартиралыг бажыңда оран-саваларның ээлериин ниити өңчү-хөреңгизин ниити хуралдың шийтири-биле тодаратканы негелделеринге дүүштүр ажыглаарының дугайында керээни (оон иштинде реклама азар черлерни тургузарының болгаш ажыглаарының керээлерин) чарары;

позедилер кадарарын; коллективтиг автомашина турар черлерни кадарарын;

хөй квартиралыг бажыңның ээлериин учедун;

хөй квартиралыг бажыңны эргелеп-башкара талазы-биле өске-даа ачы-дузаны.

11. Хөй квартиралыг бажыңда ниити өңчү-хөреңгини ажаап тежээр болгаш септээр талазы-биле ачы-дуза чедиреринин чурумун болгаш негелделеринин дугайында медээге дүүштүр дараазында медээлери ажыдар ужурулг:

а) хөй квартиралыг бажыңнарда оран-сава ээлери-биле, чуртталга бажыңнарының ээлериин эштежилгелери-биле, чуртталга, чуртталга-тудуг азы тускайыттырган өске-даа хереглел кооперативтери-биле эргелеп керээзинин бүгү негелделери кирип турар эргелеп керээзинин төлөвилелин;

б) хөй квартиралыг бажың б хамаарыштыр эргелел керээлеринин биле хүлээлгелер күүселдезинин дараазында чүүлдер кирген медээ

хөй квартиралыг бажыңның ни хөреңгизин ажаап тежээринин септээринин талазы-биле, эргелеп-башкарылга организациязының күүсеткен гени) ажилдарның (ачы-дузанын далдарын кызырар талазы-биле лерин, аңаа ындыг ажилдар дузаны) боттандыраарының үе-болгаш хуусаазын, а ол ышкаш ол сеткенин (чедиргенин) болгаш өскерткен чылдагааннарының ду медээлерни айтыпшаан, 1 чылда эвес хуусаада ажилының планын;

хөй квартиралыг бажыңның ни хөреңгизин ажаап тежээринин септээринин шынарын кудулатка сөөлгү календарыг чылда тө кызырган таварылгаларның санын йында медээлерни;

сөөлгү календарыг чылда хөй квартиралыг бажыңның ниити өңчү-хөреңгизин ажаап тежээринин болгаш о зинин шынарын кудулатканы дээште кызырган таварылгаларның с дугайында медээлерни;

сөөлгү календарыг чылда к ачы-дузанын шынарын кудулатканы (азы) оларны чедиреринин үзүктел, доктаадып тургусканында узатка төлөвири кызырган таварылгалар нының дугайында медээлерни;

ачы-дузаны чедиреринин шынары рүне болгаш өске-даа стандарттарга стандарттар барда) дүгжүп тур дугайында медээлерни.

12. Эрткен календарыг чылда хөй квартиралыг бажыңнарны эргелеп-башкарылга бажыңнарны эргелеп-башкарылга организациязын ад тративтиг харыскалга онааган та гада ындыг хажыдышкынарның административтиг хемчегни хүлээт дугайында документиленни хоолг ол ышкаш административтиг хө чедирген хажыдышкынарны чайл биле алдынган хемчеглеринин дуга ажыдар ужурулг.

13. Эргелеп-башкарылга органи зының ажилының (ачы-дузанын) ө дугайында медээге кирер чүүлдер:

а) ажил (ачы-дуза) бүрүзүнүн шынарының бижимелин, ажил кылы (ачы-дуза чедиреринин) үезин, к ажилды (чедирген ачы-дузаны) кү нинин түннелин, магадылаан хуусаа эвес ажилдың шынарының магады федералдыг хоойлуда, Россия Феде зының нормативтиг өске-даа эрге- актыларында көрдүнген азы эргеле карылга организациязы саналдаан та гада, тургузуда онзагай талаларны, кырында эргижирээнинин болгаш хөй тиралыг бажыңның ниити өңчү-хөреңг тодаргай ажилды (ачы-дузаны) айтып техниктиг байдалының кандызын;

б) хемчээлдин чаңгыс единица санаарга (хөй квартиралыг бажыңда саваларның ниити шөлүнүн 1 дөрб метрде, тус-тус инженер четкилери погон-метрде, хөй квартиралыг ниити хөреңгизинге хамааржыр чамдык об леринин 1 дөрбелчин метрде, тус-тус мунал курлавырының учедунун 1 х селинге болгаш өске-даа ажил (ачы- бүрүзүнүн өртөөн.

14. Коммунал курлавырларының е теринин (тарифтеринин) дугайында и мацияга дараазында медээлерни аж ужурулг:

а) эргелеп-башкарылга органи зының курлавырлар-биле хандыра низациялардан садып ап турары ком курлавырларының даңзызын, садып т черлерин, а ол ышкаш садып турар к ыларның хемчээлин болгаш эрге башкарылга организациязының курла биле хандырап организациялардан с турар ындыг курлавырларның өртөөн а

б) эргелеп-башкарылга органи зының курлавырлар-биле хандырап низациялардан садып ап турары ком курлавырларының даңзызын, садып т черлерин, а ол ышкаш садып турар к ыларның хемчээлин болгаш эрге башкарылга организациязының курла биле хандырап организациялардан с турар ындыг курлавырларның өртөөн а

б) эргелеп-башкарылга органи зының курлавырлар-биле хандырап низациялардан садып ап турары ком курлавырларының даңзызын, садып т черлерин, а ол ышкаш садып турар к ыларның хемчээлин болгаш эрге башкарылга организациязының курла биле хандырап организациялардан с турар ындыг курлавырларның өртөөн а

б) эргелеп-башкарылга органи зының курлавырлар-биле хандырап низациялардан садып ап турары ком курлавырларының даңзызын, садып т черлерин, а ол ышкаш садып турар к ыларның хемчээлин болгаш эрге башкарылга организациязының курла биле хандырап организациялардан с турар ындыг курлавырларның өртөөн а

б) эргелеп-башкарылга органи зының курлавырлар-биле хандырап низациялардан садып ап турары ком курлавырларының даңзызын, садып т черлерин, а ол ышкаш садып турар к ыларның хемчээлин болгаш эрге башкарылга организациязының курла биле хандырап организациялардан с турар ындыг курлавырларның өртөөн а

(Уланчызы 6-гы арында).

(Тонччз. Эгези 5-ки арында)

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.
3. Бо доктаалдың күүселдезиниң хынал-

дазын Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызынга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 1 доктаалыга № 1 капсырылга

«Тыва Республиканың Каа-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:04:0402001:102 14 дөрбел.м	Чылыг хандырылганының объектизин тудары	Үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Каа-Хем кожууннуң Бояровка суурдан соңгу-барыын талаже 800 метр черде

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 1 доктаалыга № 2 капсырылга

«Тыва Республиканың Каа-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:04:0402001:103 58 дөрбел. м	Соталыг радиотелефон харылзааның объектизин тудары	Үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Каа-Хем кожууннуң Бояровка суурдан соңгу-барыын талаже 810 метр черде

«Тыва Республиканың Улуг-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың январь 23 № 5 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21 "Черлерни болгаш чер участоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" № 172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, "Мегафон" ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалының кириген дилээ-биле көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерже шилчидип бээриниң дугайында материалдарын өөренип көрбүшаан, Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Соталыг радиотелефоннуң шимчеп чоруур харылзааның станция баазаның тудуунга көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг

черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

- Улуг-Хем кожууннуң "Биче-Тей" деп дагда 64 дөрбелчин метр шөлдүг 17:13:0000000:21 кадастр дугаарлыг черни №1 капсырылга езугаар;

- Улуг-Хем кожууннуң "Биче-Тей" деп дагда 76 дөрбелчин метр шөлдүг 17:13:1402005:3 кадастр дугаарлыг черни №2 капсырылга езугаар.

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

3. Бо доктаалдың күүселдезиниң хыналдазын Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызынга дагзыр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 5 доктаалыга № 1 капсырылга

«Тыва Республиканың Улуг-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:13:0000000:21 64 дөрбел.м	Соталыг радиотелефон харылзааның станция баазаның тудуунга	Үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Тыва Республика, Улуг-Хем кожуун, "Биче-Тей" деп дагда чер

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 5 доктаалыга № 2 капсырылга

«Тыва Республиканың Улуг-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:13:1402005:3 76 дөрбел.м	Соталыг радиотелефон харылзааның станция баазаның тудуунга	Үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Тыва Республика, Улуг-Хем кожуун, "Биче-Тей" деп дагда чер

«Тыва Республиканың Таңды кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар

черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың январь 23 № 6 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21 "Черлерни болгаш чер участоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" № 172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, "Мегафон" ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалының кириген дилээ-биле көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерже шилчидип бээриниң дугайында материалдарын өөренип көрбүшаан, Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Таңды кожууннуң Арыг-Бажы суурнуң

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 6 доктаалыга капсырылга

«Тыва Республиканың Улуг-Хем кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:10:4101001:29 72 дөрбел.м	Соталыг радиотелефон харылзааның станция баазаның тудуунга	Үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Тыва Республика, Таңды кожуун, Бажы суура, Саган деп чер

«Тыва Республиканың Чаа-Хөл кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың январь 30 № 17 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21 "Черлерни болгаш чер участоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" № 172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, "Мегафон" ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалының кириген дилээ-биле көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлерже шилчидип бээриниң дугайында материалдарын өөренип көрбүшаан, Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

Тыва Республиканың Чазааның 2012 чылдың январь 23-те № 17 доктаалыга капсырылга

«Тыва Республиканың Чаа-Хөл кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде чылыг хандырылганының объектизин тургузарынга «Мегафон» ажык акционерлиг ниитилелдин Сибирьде филиалына бээр чер участогунуң ТАЙЫЛБЫРЫ

Черниң ажыг-лакчызы азы арендатор	Кадастр дугаары, шөлү	Чер участогунуң категориязын өскертп турарының чылдагааны база сорулгазы	Шилчиттинип турар черниң оон категориязы	Чер участогунуң турар чери болгаш кызыгаары
"Мегафон" ААН-ниң Сибирь филиалы	17:14:0103001:63 100 дөрбел.м	Соталыг радиотелефон харылзааның бааза станциязының тудуунга	Үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлер	Тыва Республика, Чаа-Хөл кожуун, зана деп чер

«Тыва Республиканың Кызыл кожуун» муниципалдыг районнуң девискээринде көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске-даа тускай сорулгаларга ажыглаар черлер деп категорияже шилчидериниң дугайында

2011 чылдың декабрь 23 № 745 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының 2004 чылдың декабрь 21-де "Черлерни болгаш чер участоктарын бир категориядан өске категорияже шилчидериниң дугайында" № 172-ФЗ-ниң 15 чүүлүнүн 2-ги кезээн, Россия Федерациязының Чер кодекзиниң 8 кезээниң 1 чүүлүн удуртулга болдурга, Тыва Республикада "Вымпел-Коммуникации" ажык акционерлиг ниитилелдин Абакан филиалының Кызылда салбырының кириген дилээн болгаш көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерни үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерже шилчидериниң дугайында материалдарын өөренип көргөш, Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Энергия хандырылганының болгаш соталыг радиотелефоннуң көжүп чоруур харылзааның объектилерин тудар сорулга-биле дараазында чер участоктарын көдээ ажил-агыйынга ажыглаар категориялыг черлерден үлетпүр болгаш өске тускай сорулгаларга ажыглаар черлерже шилчидер: - Тыва Республиканың Кызыл кожуунда

Калбак-Даг дагның эдээнде 100 дөрбел метр шөлдүг, 17:05:1201003:16 кадастр дугаарлыг черни соталыг харылзааның баазасынга № 1 капсырылга езугаар.

- Тыва Республиканың Кызыл кожуунда Калбак-Даг дагның эдээнде, Карсуурдан соңгу-чөөн талазынче 3000 м 6 дөрбелчин метр шөлдүг, 17:05:1201003:16 кадастр дугаарлыг черни трансформатор подстанцияга № 2 капсырылга езугаар.

- Тыва Республиканың Кызыл кожуунда Калбак-Даг дагның эдээнде, Кара суурдан соңгу-чөөн талазынче 2832 м 80 дөрбелчин метр шөлдүг, 17:05:1201003:16 кадастр дугаарлыг черни электри шугаа дамчыдылганынга № 3 капсырылга езугаар.

2. Бо доктаалды "Тувинская правда" болгаш "Шын" солуннарга парлаар.

3. Бо доктаалдың күүселдезиниң хандызын Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү хамаарылгаларының яамызынга дагзыр. Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

ДЕТКИРИН ШИИТПИРЛЭЭН

Уг-Хем кожуун

Шагаан-Арыг хоорайга болуп эрткен дээш митингге улус-чон хөйү-биле ла ындыг митингге улус-чон хөйү-биле лан. Кожуунуң Культура бажыңына гут олут тыылбас кылдыр чон чыылган. уунда 30 ажыг хөй-ниити организация- нын төлээлери аңаа киришкен. Сөс ал чугаалааннар сөөлгү он чылдарда туң экономикасында болгаш социал ында чедишкinnerни онзалап айыткан гаш турум, быжыг чорукту быжыглаа- че кыйгырган.

ГР-ниң алдарлыг эмчизи Галина ЕЕВА:

— Улуг чуртувус — Россияның салым- дээш сагыжым дүвүрөп чоруур. Биче увус Тывавыс дээш база. Кандыг бай- ыг чуртту удуртур улуг харысалганы ммир Владимирович хүлээнип алган , сактып көрээлиңер. Чартык чылдың узунда акша-шалың чок артып турду- үлетпүр-бүдүрүлгелерниң ажылы сок- көдээ амыдырал шуут доктаарының ылында турду. Чуртувус бут кырынга п шыдавын баары ол-дур дээн аар бо- ар сагыш-сеткилдеривисти өйүп турган. амчык энергиялыг, бедик билиг-мер- лдиг удуртукчувус езулуг бүзүрелдиг инданы чыып, чурттуң амы-тынын, ат- ырын камгалап шыдаан.

1990 чылдарда божаан иелерниң-даа, чаш өпояларның өлүп хораар чоруу дыка хөй турган. Чогуур эм-таң чедишпес, дериг- херекселдер чок турган бис. Ам бо хүнде байдалымыс шуут өскерилген. Бүгү талазы- биле ажилдаарыңа таарымчалыг байдал тургустунган. Эмчилер билиг бедидериниң курстарын эртип ап турар, ие-чаштың кам- галалы быжыккан.

Чүрек аарыг уругларның саны дыка хөй турган, Новосибирскиде, Красноярскиде кардиология төптери ажиттыңганы-биле Тывадан уругларны аңаа эмнеп, халас ке- зиишкinnerни кылып турар апарган. Мындыг онза өскерлишкinnerни канчал эскербес боор.

Алибек МОНГУШ, тренер башкы:

— Спорт деткимче албайн турар дээр кижилер-биле канчал-даа чөпшээрешпес мен. Сөөлгү чылдарда ылангыя уруглар спорту дыка улуг деткимчени алган. Тывада эштер бассейнер, бут бөмбүүнүң шөлдери, спорт залдарының саны оранчок өскөн. Россия кышкы Олимпиада 2014-тү эрттирер эргени чаалап алганы чоргааранчыг. 2018 чылда бут бөмбүүнүң делегей чемпионды база Россияга эртер. Аңаа канчал чор- гаарланмас боор.

Наталья САВИНА, башкы:

— 2000 чылдан эгелеп өөредилге шу- гумунда чаартылгалар эгелзэн. Башкы- ларның акша-шалыңы өскөн. Уруглар

дистанциялыг өөредилгени ап эгелзэн. Келир үеде оон-даа улам сайзырал, хөгжүлдө дээш Путинни деткир мен.

Митингиниң киржикчилери удавас эртер

сонгулдаларга В.В.Путинни деткир дугайында шийтпирни хүлээп алган.

К.ДОНГАК.

Шагаан-Арыг хоорай.

УЛУГ ДЕТИМЧЕ, КИЧЭЭНГЕЙИ ДЭЭШ...

Чөөн-Хемчик кожуун

Эрткен субботада, февраль 4-те, дүштекиниң 12 шакта Чадаанага, кожуунуң төп Культура бажыңына В.В.Путинниң эгелзешкinnerниң деткзэн митинг болуп эрткен. Аңаа 400 ажыг кижжи киришкен. Митингге чүгле Чадаананың чурттакчылары эвес, а кожуунуң бүгү суур, сумуларындан төлээлэр кээп киришкен.

Митинг езулуг байырлал-биле дөмей эрт- кен. Киржикчилерниң сеткил-хөөнү бедик, омак-хөгүг. Владимир Владимирович Путинниң адынга мындыг чылыг-чымчак сөстөрү муң малдыг малчын Мөңгө-Назын Лодайович Ондар, аныктар клувунуң дарга- зы Руслан Дмитриевич Дамбиев олар чугаалаан. «Россия — кайгамчык улуг чурт. Аңаа чоргаарланчы бис. Бо улуг чурттуң хамаатылары болганымыска чоргаарланып чурттап чоруур бис. В.В.Путин национал айтырыгны бирги чергени кылдыр көрүп турарыңа чоргаарланып, өөрүп тур бис.

Чадаананың 2 дугаар ортумак школа- зының башкызы Долзатмаа ХОМУШКУ:

— Школада 50 чыл ажилдап тур мен. Амыдыралда чүнү көрбедим дээр. Чурту- вуста болгаш делегейде болуп турар бүгү- ле болуушкуннарга сонугаралым улуг. Пу-

тин дарганың бүгү эгелзешкinnerниң бүрүнү- биле деткир мен. Ажы-төлдериңиз эң-не таарымчалыг байдалдарга өөренип-чурт- таарын күзээр мен. Путинниң программасы амыдыралды экижидеринге, башкыларның ат-алдарын бедидеринче угланганы өөрүн- чүг. Баян-Таладан спортчулар Күдер Маш- пак-оол биле Сылдыс Ондар база В.В.Пу- тинниң программасын деткип турарын, ында аныктар айтырының кол кичээңгей сал- дынганын сеткил ханышкын-биле хөйүнү мурнунга демдеглээннер.

Хорум-Дагдан үш уругнуң иези ЧЕЧЕК СЕНДАЖЫ:

— В.В.Путин бистиң Тывавыска ынак, ону аажок сонугарга, деткип турар. Ажы-төлдүң келир үезинче улуг кичээңгейи салып, бо- лур-чогуур деткимчени көргүзүп турар, ол дээш Владимир Владимировичини деткир мен.

Кожуунуң Херзэженнер чөвүлелиниң даргазы Ноябрина Дойбу-Хаа, Хайыракан ортумак школазының башкылары Урана Ховалыг, Любовь Күжүгет болгаш өскелер- даа В.В.Путинниң ажил-чорудулгазынга бедик үнелелди берип, ону деткиринче чонну кыйгырган.

Буяна ТУВАК.

«Чаа орук» солун. Чадаана хоорай.

ЧЫККЫЛАМА СООКТАН КАНЧААР КАМГАЛАНЫРЫЛ?

Бурун шагдан өгбелеривистиң «тос-тостуң» соогу ижири чыккылама кышкы сооктуң келгени бо. өөлгү хонуктарда күштөлип келген сооктуң йылы «дөртөн градустар эртерге-ле, ол-ла» деп одаан херээ чок, кижиниң хээрэк мага-боду ывада «чылыг» деп санаттынар 20°-30°С темпе- атурага-ла доңуп-дожап, үжүй бээр ийикпе, амы- ыңга айыылдыг байдалдар тургустунуп болур.

оок-биле холбашкан белеткел дарын республиканың Чазаа, байдалдар яамызы шыңгыы аралга алган турарын айтыры та. Республикада оруктар, уң ыңай-бээр аргыжылгазы ер чагыргаларының хайгаара- а доктаамал турары, ук де- эрлерге болгулаан озал-он- айыыл-халаптарга бүрүн эмчи зының хандырылганын төп ун эмнелгелеринге чедирер ы-биле ажил организастан- н. Ырак-узак Мөңгүн-Тайга, , Тере-Хөл дээн чергелиг уннарың чурттакчылары бо хүннерде узун орук чоруур анда, чагырга черинге дем- дип, дыңнадып каар уjurлуг. Республиканың Чазааның зының оралакчызы — Кадык лал болгаш социал хөгжүлдө ды Анатолий Партизанович а-Хуурак бүгү эмнелге адыр- ның одалга чорудуун, соок- ачыгдан кижилерге чогуур дузазын чедиреринге бүгү ыг белен болурун онза ки- ейге алган. Чурттакчы чонга оруктарже чоруурун, арга- олза, соңгаарладырын сүме- урар.

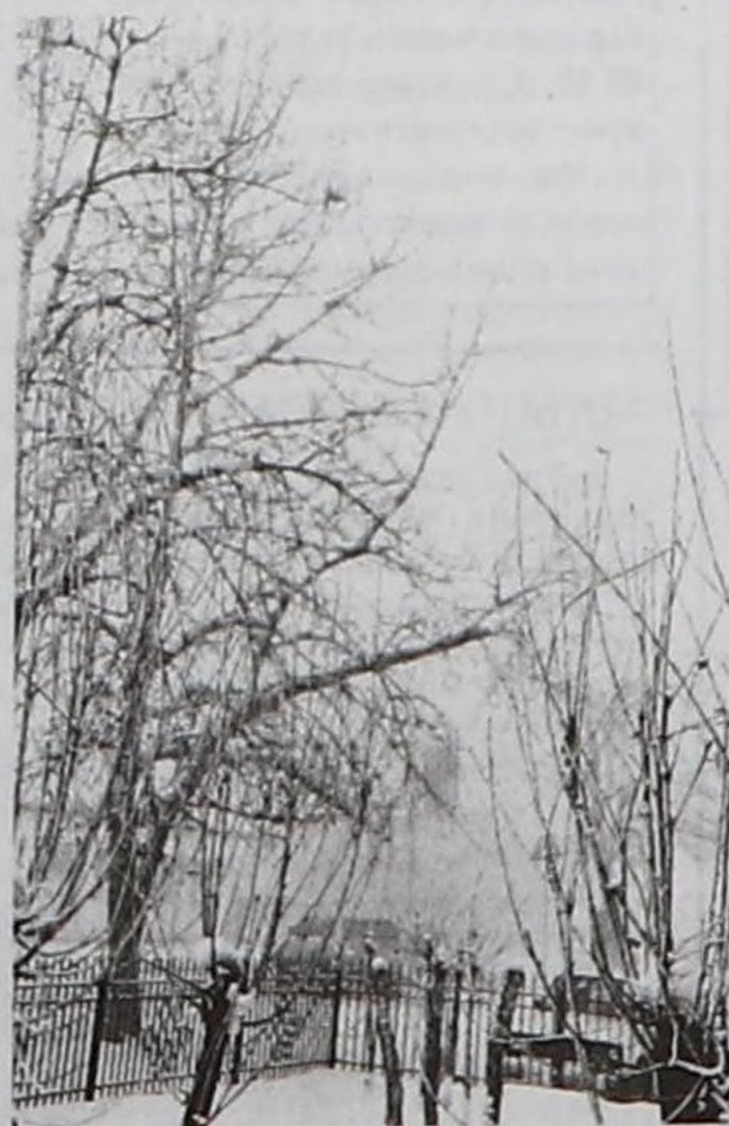
нчалза-даа амыдырал чыккы- соокта-даа уламчылап турар ай: соок-тур дээш ажил- н баар арга бар эвес, ажил- аайы-биле ырак орукче-даа ныр уjurга таваржыр улус олгай. Ынчангаш кышкы үеде тту, ажы-төлдү ажыг чывар- айылындан камгалаарының н аргаларының дугайында н алыры артык эвес.

Кеттинери

ылыг хеп деп чүве турбас, а ниң мага-бодунуң чылыын эбес хеп турар. Ол дээрге ар бүткен материалдардан

кадагалап турар болурун утпаңар. Идикке кеш азы кидис оъттар салган турары албан. Тар, өл-шык, хирлиг идиктер, оъттар, уктар бутту хаарып, доңуруп, үжүдүп болуру- нуң айылы улуг.

Кышкы үеде демир-дес, алдын- мөңгүн аймаандан кылган эдилел- дер база хора чедирип болур: сыргалар кулакты хаарып, үжүдүп, доңгаш, чыпшына берип болур. Ол ышкаш холда билзектер база хол- дарда хан эргилдезин боогдал, до- нарын дүргедиптер. Бичии уруг- ларны сөөртүр шанактың демир ооргазын чоорган азы кылын пөс- биле дуй шуглап алырын утпаңар.

Соокта даштыгаа бодун шын алдынары

Соокка белең-селен доңмас дизе, сагыр уjurлуг бөдүүн негелделер турар:

— арага аймаан (пиво, коктейль... база) ишлес. Арага ижиптерге, сактырга чылыга хона берген ышкаш болур, а херек кы- рында спирт кижиниң мага-бо- дунуң чылыын дүргени-биле чарыгдал, дүрген доңа бээринге чедирер. Оң кадында бичий-даа

арага ижипкен кижиниң кичээңгейи дөгейлени берип, бодунуң азы чанында чоок улузунуң, ажы- төлүнүң соокка алзып, үжүп-доңа бергенин эскербейн барып болур. А шырак эзирий берген кижжи удуй берип, доңуп өлү бээр мыяда. Эзирээниң уржуу-биле холун-будун, амы-тынын оскунган кижилер эмгежок болгай:

— соокта даштыгаа таакпы- лавас. Таакпылаарга, мага-боттуң даштыкы хан эргилдези оожумнай бээр, ынчан кижжи дүрген доңар.

— соокта даштыгаар үнерде ажык чоруур арын-башты үстүг тускай кремнер-биле чаап ап болур;

— кудумчуга соокта чаңгыс черге үр турбазын азы де- вискээрде үр үеде кылаш- тавазын кызыдар. Баар черге чедир орук ара садыг-мага- зиннерже кире дүжүп, чыннып ап чоруур.

— кудумчуга чаныңардан эрткен-дүшкен кижилерниң арын-шырайында үжүп-доңа бергениниң им-демдектерин эскерзинерге, түвексинмейн, тура дүшкеш, ол кижиге чугаа- лаары күзенчиг. Дараазында өске улустуң талазындан шак ындыг кичээңгей силерже угланыры чугаажок.

Үжүп-доңа бергениниң им-демдектери

Үжүп-доңа бергенин аар- чигиниң аайы-биле дөрт чадага аңгылап турар:

1-ги чадада доңган черде кеш кыза бергеш, оон агара бээр, билинмээр, чамдыкта инелер- биле шиштеп турган ышкаш байдал тыптып келир. Чогуур үезинде чы- лыгже кирген соонда доңган кеш катап кызып, бичии ыжык тыптып келир, ажып-аарып болур, ынчал- за-даа 2-3 хонганда эттине бээр.

2-ги чадада хан эргилдезиниң баксырай бергениниң им-демдек- тери көстүп келир: кеш хенертен агара бээр, чылыккан соонда (2-12 шак эрткенде) хүрең-кызыл апарып, чүгле доңган чер эвес, а ону долгандыр девискээрлер база ыжып, суглаңгылар тыптып келир.

Бо им-демдектер база чогуур эм- нээшкinner алган соонда эрте бээр.

Үр үе дургузунда соокка доң- ганда азы эмин эрттир күштүг соокка таварышканда доңганының 3-кү чаданың им-демдектери көстүп келир: хан эргилдези шуут баксыраанын илередип, кеш чы- лыккан соонда (6-12 шак болгаш), көгерип, карарып, ханныг суг- лаңгылар тыптып келир. Баштайгы хүннерде доңган чер билинместей бээр, а оон соонда дыка аарыш- кылыг алаар.

А 4-кү чаданың доңганының уржуктары эң-не аар, чүгле эйт- кеш эвес, а сөөктер өлүгленип, ки- жи инвалид байдалга чедип болур.

Бирги эмчи дузазын чедирери

Бир дугаарында доңган кижини чылыг черге кирип кээп, идик- терин, уктарын, хол-хаптарын уштур, каш каът чылыг хеп кедир- геш, чылыктырар. Доңган черни оваарымчалыг чугаш, кургаткаш, чылыг үндүрбес шарыгны салыр (ийи марля аразына кылын хөвөң ораагаш салгаш, кырындан клеен- ка азы резиннеп каан пөс-биле шарыыр). Качыгдан кижиге изиг суксун, аш-чем ижирткеш, бир- бир таблетка аспириин, анальгин азы ийи-ийи таблетка папаверин, но-шпа берип болур.

Бо бүгү хемчеглерни чорудуп тура, дарый эмчини, дүрген эмчи дузазын кыйгыртыр ийикпе азы ук девискээрде эмнелге ажилдак- чызынга чедире берип болур.

Соок үелерде кевин-херекчок чылдагааннар узун ырак-узак черлерге чоруурун шегледирин кызыдаалыңар. А бир эвес арга- жок берге байдалга таваржы бер- ген болза, дөргүл-төрөл, эш-өөрге долгап чадап каан болзуңарза, да- рый дуза чедирер албан черле- риниң телефоннарынче («01», «02», «03») азы мобилдиг теле- фон-биле «112», (03*, 02*, 01*) деп дугаарларже долгап тургаш, дуза дилеп болур.

Н.САТ,

республиканың аарыгларны баш бурунгаар болдурбазы- биле ажил чорудар төптүн ажилдакчызы.

Юбилейиңер-биле!

Чеди-Хөл кожуунун Ак-Тал суурда чурттап чоруур бистин ачавыс **Виктор Донгакович СЕРЕП** февраль 4-те 60 харлаан. Ачавыстың төрүттүнген хүнү-биле дараазында одуругларны бараалгаттывыс:

Ажыл-ишке эрес-кежээ,
Аажы-чаңы оожум, топтук
Авыралдыг ачавыска
Алдан харлаан хүнү-биле
Ажы-төлүн, уйнуктарын
Каң дег быжыг кадыкшылды
Катап-катап күзевишаан,

Ажы-төлүн, арат
чонун аразынга
Ам-даа 100 хар чедир
чурттаарыңны,
Аас-кежиин, өөрүшкүнү
йөрээп тур бис.

Оглу, уруглары, керни,
күдээлери, уйнуктары.

**«МОСКОВСКИЙ №1» ЧУРТТАЛГА-ТУДУГ
КООПЕРАТИВИ БОЛГАШ ЧИЦГИНЕ ПОДРЯДЧИК
«ЭНЕРГОСТРОЙ» КХН** Московская кудумчузунда,
«Южный» №10 микрорайонда

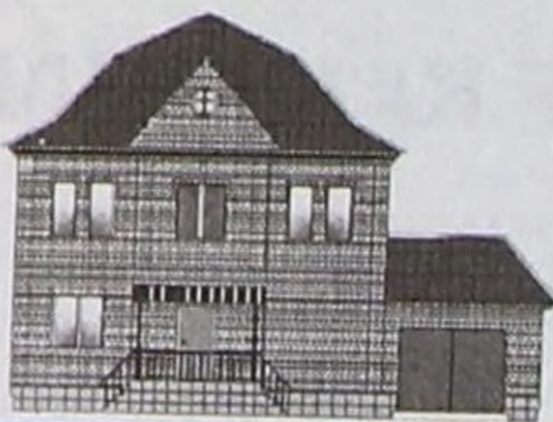

коттеджтер хоорайын тудуп
эглээнин дыңнадып
тур (коттеджтерниң
шөлү 175 дөрбелчин
метрден 320 дөрбел-
чин метр чедир,
1 болгаш 2 каъттардан тургустунган, долузу-биле чаагай-
життыңган).

Тудуг кылырының болгаш садып алырының дугайында

«Энергострой» КХН-че
8-905-920-41-01, 8-923-268-
90-73, 8-923-386-80-48;

«Московский №1» чурт-
талга-тудуг кооперативинче
3-45-00, 8-913-343-70-05
телефоннарже долгап
болур.

**«ЭНЕРГОСТРОЙ» кызыгаарлаттыңан
харыысалгалыг ниитилелден
КВАРТИРАЛАР**

Объектинин ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каъттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каът тууйбу бажың	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
Дужаар хуусаазы 2012 ч., 1 квартал.	3	97,80	11,50	2,3,4

КАШ БАЗЫМ ЧЕРДЕ БЫЖЫГ ГАРАЖТАР БАР.

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум эвес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр. **ОЛ БАЖЫҢДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР:** тел/факс: (39422)4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-923-386-80-48, 8-905-920-41-01.

Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

ШЫН Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторунун оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail: shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;
КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпур — 2-40-77.
Солун келбей барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.
Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.
Тираж 9900. Чагыг 12. Номери парлагже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

ЧЕДИИШКИННЕРЛИГ ЭЭП КЕЛГЕННИ

Январь 27-29 хүннеринде Новосибирск хоорайга Россияның Маадыры, милицияның подполковниги Ю.С.Климовтун адынга тураскааткан кикбоксингге Сибирь федералдыг округтун бирги чери дээш маргылдаа болуп эрткен.

Аңаа Тываның командазы Тываның Кикбоксинг федерациязының кол тренери, Россияның алдарлыг спорт мастери Мergen Намчалович Монгуштун удуртулгазы-биле шыырак белеткелдин көргүзүп, чедиинишкениг киришкеш, келген.

Элээди оолдар аразынга Ак-Довурак хоорайдан Аңчы Күжүгет, Владлен Түлүш, республиканың спорт школазының өөреникчи-

зи Кежик Монгуш I черлерни алган. Ол ышкаш улуг улустан Улуг-Хем кожуунун Шагаан-Арыг школазының тренер башкызы Диана Доктугу, суд приставында ажылдап турар Эчис Сарыглар олар тиелекчи болганнар. Эчис Сарыглар чараш аргалар ажылдап турары-биле ылгалып, чемпионаттың дээди шаңналын база алган. II черни шаңналдары — Алдын Күдер, Айдыс Салчак, Солангы Саая, Бе-

лек Халлак, а III черни Монгуш, Орлан Монгуш, Херел Успун, Томур М. Айдын Сапык, Найыр оларда. Тывадан 9 спортсмен чемпионатка кире чаалап алган. Ол ышкаш Мergen Монгуш биле Шагаан-Арыг школазының тренер Россияның спорт мастери Монгуш «Эң-не дээр» сатка төлөтпиг болганнар. Спортчулар оларны хууда автомашиназы-биле лашкан Борис Сарыглар лакка өөрүп четтиргенин турарлар.

Шончалай МААТИ

Тываның командазы, эр хейлер!

Чоннун кичээнге!

ДОСААФ-тын оран-савазынга турган ок-боо сады «АРХАР» чаа черже: Кызыл хоорай, Красноармейская кудумчузу, бажың 169 деп адресче көшкен. Телефоннары: 2-44-67; 8-923-547-86-59. Ажылдаар шактары: 9.00-18.00. Дыштаныр хүнү—воскресенье.

Магазинде чаа барааннар кирген. Ында аңчы кижиниң эт-херекселдери, янзы-бүрү ок аймаа болгаш аңчы кижиге эргежок чугула хей-ле чүүлдер бар.

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Бистин эргим ававыс, күш-ажылдың хоочуну Елена Эреновна ЧАМЫЯҢНЫҢ үр эвес аарааш чырык өртемчейден чарлып чоруканы-биле сөөлгү орукче үдежи, моральдыг болгаш материалдыг дузаны чедирген төрелдеривис Дордумнарга, Тыт-оолдарга, ичашка болгаш өг-бүлөгө дуза чедирер социал төпке, директору Р.Д.Оюнга, «Золотая подкова» ресторанның Кашлык-оолдарга, «Чедер» курорттун ажылдакчыларынга, кожаларывыска улуу-биле четтиргенивисти илереттивис.

Ажы-төлү.

Чөөн-Хемчик кожуунун Төлээкчилер хуралы, кожуун чагыргазы, суму чагыргалары Тыва Республиканың бойдус курлавырларының болгаш экология сайыды Виктор Допчуевич Кара-Салга оон өөнүн ишти **Уран Очур-ооловна КАРА-САЛДЫҢ** аар аарааш мөчээни-биле холбаштыр ханы кажыдалды илередип тур.

Тываның күрүне филармониязының коллективи симфониктиг оркестринин хөгжүмчүзү, Тыва Республиканың алдарлыг артизи

Вячеслав Ростиславович КЕНДЕНБИЛЬДИН

65 харлап чорааш элекке мөчээни-биле холбаштыр дөргүл-төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге ханы кажыдалын илередип

Силерниң-биле кады качыгдап тур. Вячеслав Ростиславовичини, салым-чая болгаш бедик мергежилдиг хөгжүмчүнү, сеткилдиг болгаш дузааргак эшти, культураның сураглыг төлээлериниң бири кажан-даа утпас бис.

Тыва Республиканың Чазааның үрер хөгжүмчүзү, Тыва Республиканың алдарлыг артизи

Вячеслав Ростиславович КЕНДЕНБИЛЬДИН

элекке 65 харлап чорааш мөчээни-биле холбаштыр ханы кажыдалын дөргүл-төрелдер болгаш чоок кижилеринге илередип тур.

Эң дуржулгалыг болгаш бедик мергежил хөгжүмчүнү, хүндүткелдиг өнүүвүстү бо дагдыныкчывысты чидирдивис. Оон дугайы чаагай сактыышкыннар бистин чүректерин кезээ мөңгөде артар.

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.счёт № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектеринин талазы-биле яамызының Орталык Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солунну 2 чылдын май 14-те эде бүрткээ. Херечилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730. «Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1). Солунда парлааттыңан материалдарның авторларының бодалдары редакцияны туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыңан саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.